

Dominik Bizjak (1914–1976), telovadec loškega Sokola in društva Partizan Škofja Loka

Pred nami je članek, v katerem so nekdanji telesnokulturni delavci Škofje Loke predstavili vsestranskega telovadca Dominika Bizjaka. Uvodni prispevek je napisal Janez Hude. Opisal je njegovo otroštvo in udejstvovanje v Telovadnem društvu Sokol Škofja Loka. Po vojni (1945) mu je pripisal zasluge za ustanovitev Fizikurnega društva Škofja Loka in vodilno vlogo pri razvoju orodne telovadbe na Loškem. V TVD Partizan Škofja Loka je bil tekmovalec, vaditelj, trener, sodnik, avtor in koreograf telovadnih sestav, organizator prireditev in društveni ter republiški funkcionar. Hudetov prispevek so s krajšimi zapisi dopolnili in obogatili še: Majda Hude, Janez Kalan, Boža Bizjak, poročena Terpinč, hčerka, in Martin Bizjak, sin Dominika Bizjaka.

Dominik Bizjak.

Dominik Bizjak, gonilni motor telesnovzgojnega društva Partizan Škofja Loka v obdobju 1945–1965

Sredi leta 1952 je dr. Bračkova ugotovila, da sem, avtor tega pisanja, za sedemnajstletnika preslaboten. Zaradi krvne anemičnosti in srčne slabosti mi je predpisala ribje olje in železno vino ter svetovala, ali bolje zahtevala, povečanje telesne aktivnosti z rednim obiskovanjem vadbe v škofjeloškem telovadnem društvu.

Ob torkih in četrtek sem začel v sokolskem domu obiskovati mladinsko vadbo pod vodstvom vaditelja Janeza Kalana, po domače Kalančka. Ta je kmalu spoznal, da imam talent za orodno telovadbo (danes športna gimnastika) in me

je uvrstil v ekipo, ki je naslednje leto tekmovala v telovadnem mnogoboju; dovolil mi je tudi, da sem po mladinski vadbi ostal še pri vadbi članske orodne telovadbe. Tam sem spoznal njihovega vaditelja Dominika Bizjaka – imenovanega Domine. V nadaljevanju bom poskušal osvetliti njegov doprinos k razvoju telesnokulturne dejavnosti v Škofji Loki v obdobju od leta 1945 do 1965.

O njem mi je pred obdobjem 1945 do leta 1952 znano samo to, da se je rodil leta 1914 v škofjeloški proletarski družini; oče je kmalu umrl, mati pa je od tedaj sama preživljala dva predšolska otroka. Mali Domine je že v prvih letih osnovnega šolanja obiskoval vadbo pri sokolski deci, to je otrocih do 14. leta. Pri vadbi se je uveljavil kot osebnost, ki hitro osvoji telovadne elemente in zna osvojeno znanje tudi uspešno prenašati na sovrstnike. Zato ga je vodstvo škofjeloškega Sokola leta 1929, pri njegovih petnajstih letih, poslalo na vaditeljski tečaj, ki ga je mladi Domine uspešno zaključil. Od tedaj pa vse do začetka 2. svetovne vojne je bil Domine hkrati aktiven telovadec in telovadni vaditelj: Sokolski dom je postal njegov drugi dom, v njem je preživel ves prosti čas. Vodstvo škofjeloškega Sokola, pod vodstvom industrialca Franca Dolenca, pa je poskrbelo, da si je pridobil poklicno izobrazbo iz področja lesne predelave in tej izobrazbi tudi primerno zaposlitev.

2. svetovna vojna je prekinila dejavnosti škofjeloških telovadnih in prosvetnih društev; Sokola, ki je združeval liberalne meščane, in Orla, ki je združeval konzervativne meščane. Takoj po njenem koncu, že 2. 9. 1945, je skupina petnajstih škofjeloških meščanov, med katerimi je bil tudi Dominik Bizjak, formirala

Dominik Bizjak v sokolskem kroju na Mestnem trgu v Škofji Loki.

(foto: F. Jug, Kranj; zasebni arhiv)

Upravni odbor TVD Partizan Škofja Loka (1952).
Dominik Bizjak v drugi vrsti, prvi z leve. (iz zasebnega arhiva)

iniciativni odbor, ki je še isto leto ustanovil enotno Fizkulturno društva Škofja Loka, ki se je leta 1952 preimenovalo v Telesno vzgojno društvo Partizan Škofja Loka in postalo član Telesno vzgojne zveze društev Partizan Slovenije oziroma Jugoslavije. Vodstvo škofjeloškega društva Partizan je delovalo apolitično, članstvo je navduševalo izključno za telovadbo in druge športe, med njimi pa je vzbujalo tudi ljubezen do domovine ter utrjevalo pripadnost slovenstvu in slovanstvu. Nekdanje razprtije med sokoli in orli so bile v Partizanu tabu teme, o njih se ni govorilo. Predvojna razklanost škofjeloških meščanov na sokole in orle se je počasi, a vztrajno razkrajala in sedaj le še malokdo ve zanjo.

Prepričan sem, da je bil Dominik Bizjak eden ključnih stebrov delovanja Telesno vzgojnega društva Partizan Škofja Loka v obdobju od leta 1945 do 1965. To se kaže v njegovem vsestranskem društvenem delovanju, saj je bil aktiven telovadec, telovadni vaditelj in sodnik, avtor in koreograf telovadnih sestav za telovadne akademije ter tudi društveni funkcionar in predstavnik društva v Okrajni in Republiški zvezi društev za telesno vzgojo Partizan.

Aktivno je telovadil od sedmega (1921) pa vse do petdesetega leta (1964). Svoje telovadne sposobnosti je preizkušal na tekmovanjih telovadnega mnogobojja, ki je poleg disciplin orodne telovadbe vseboval tudi nekatere atletske discipline. Od štirinajstega (1928) pa vse do štiridesetega leta (1954) je telovadil v skupinah sokolskih naraščajnikov in mlajših članov, po 2. svetovni vojni pa v skupini Partizanovih mlajših članov, čeprav je po starosti tedaj že sodil v skupino starejših članov (31 in več let). Na tekmovanjih je vedno dosegal nadpovprečne rezultate.

Dominik Bizjak pri seskoku s krogov (1960).
(iz zasebnega arhiva)

akademijo v svoji telovadni dvorani. K nastopom na prostem so društva vabila tudi sosednja društva; na teh nastopih so vse vadbene skupine: pionirji, pionirke, mladinci, mladinke, člani in članice vseh sodelujočih društev skupno izvajali telovadne sestave, namenjene vseslovenskim in vsejugoslovanskim zletom; najboljši telovadci pa so gledalcem izvedli tudi svoje poljubne sestave: moški na drogu, bradlji, krogih, pri preskoku in v parterju, ženske na bradlji, gredi, pri preskoku in v parterju. Dominik je velikokrat sodeloval na nastopih okoliških društev v Gorenji vasi, Žireh, Selcih, Železnikih in Stražišču ter tudi na nastopih ob pomembnejših obletnicah gorenjskih mestnih društev v Kranju, Trziču, Radovljici in na Jesenicah. Za udeležence so bili ti nastopi nekakšni nedeljski izleti, običajno s kamionskim prevozom.

Na vsakoletni telovadni akademiji, ki je bila po 2. svetovni vojni običajno na občinski praznik, sprva decembra, v spomin na osvoboditev več članov škofjeloškega Sokola leta 1941 iz nemškega zapora, ki je bil v zgradbi tedanje sodnije, in njihov odhod v ilegalo k partizanom, kasneje pa januarja v spomin na dražgoško bitko leta 1942, je članstvo škofjeloškega Partizana prikazalo dosežke svojih telovadnih skupin v akademjskih sestavah in dosežke telovadcev na telovadnih orodjih. Dominik je na vsaki akademiji pokazal lastno akademjsko sestavo.

Na fotografskem posnetku seskoka s krogov, ki ga je na enem od treningov za nastop na društveni akademiji leta 1960 izvedel v svojem šestinštiridesetem letu na telovadišču v Puštalu, vidimo, da je bil še v poznih letih izvrsten in eleganten telovadec.

Ob aktivnem udejstvovanju s telovadbo je veliko svojega prostega časa žrtvoval tudi za delo telovadnega vaditelja pionirjev (sokolske dece), mladincev (sokolskih naraščajnikov) in mlajših članov; vsem je bil dosleden in strog, a vedno demokratičen učitelj in vzgojitelj.

Po tekmovalnem obdobju, to je po štiridesetem letu, je Dominik na tekmovanjih telovadnega mnogoboja opravljal tudi vlogo sodnika.

Vsako sokolsko in partizansko društvo je praviloma enkrat v poletnem obdobju priredilo telovadni nastop na svojem zunanjem telovadišču, v zimskem obdobju pa telovadno

Spominjam se naslednjih:

- *Kmalu pokliče nas Trst in Gorica* – telovadna sestava za mladince in mladinke na glasbo Frana Venturinija *Bazovica*, izvajana med leti 1955 in 1959;
- *Moč, gibčnost in prožnost* – telovadna sestava z lesenimi okvirji za člane, po improvizirani glasbeni spremljavi avtorjevega sina Martina Bizjaka, izvajana leta 1960, in po glasbi Vladimirja Prinčiča, izvajana leta 1965;
- *Vstanite v suženjstvo zakleti* – alegorična slika za mladince, mladinke, pionirje in pionirke, z intonacijo *Internacionala*, izvajana leta 1961;
- *Ples Faustov* – telovadni ples za člane in mladinke na valček iz opere *Faust*, Charlesa Gounoda, izvajana leta 1965.

Vse njegove telovadne sestave so zlite s glasbeno spremljavo in jasnim izražanjem vsebine za gledalce ter prijetno navdušujoče za izvajalce.

Dvorana škofjeloškega Partizana je bila prve štiri dni v tednu telovadnica za splošno vadbo vseh telovadnih kategorij, zadnje tri dni pa kinodvorana; za dodatne treninge orodnih telovadcev ni bilo prostora. Z Dominikovo iznajdljivostjo in organizacijsko sposobnostjo je bil problem učinkovito in hitro rešen: vhodno avlo oziroma predprostor pred dvorano, ki je bila po površini večja od dvorane, je s prostovoljnim delom društvenih članov in materialnimi prispevki škofjeloških obrtnikov predelal v tri prostore: četrtna površina je ostala vhodna avla, iz polovice je nastala mala telovadnica za vadbo orodnih telovadcev in iz četrtnine površine društveni klub s prvim televizijskim sprejemnikom v Škofji Loki.

Telovadna vrsta članov TVD Partizan Škofja Loka. Prvi z leve Dominik Bizjak, ki mu sledijo Andrej Franko, Miloš Klemenčič, Rudi Benedik, Janez Hude, Franc Pivk in Janez Kalan.
(iz zasebnega arhiva)

Ko sem leta 1961 zaključil študij na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, se zaposlil v Lesni industriji Jelovica Škofja Loka ter prevzel vodenje novoustanovljene direktorjeve štabne službe za organizacijo in razvoj podjetja, mi je direktor na delovno mesto referenta za plan dodelil Dominika Bizjaka; tedaj sem ga spoznal tudi kot delovnega in sposobnega uslužbenca, ki skrbno izvaja zaupane mu naloge.

Z akademijo, ki jo je TVD Partizan Škofja Loka priredil januarja 1965, v počastitev občinskega praznika in petdesetletnice telovadnega vaditelja Bizjak Dominika, se zaključuje obdobje načrtnega gojenja orodne telovadbe v Škofji Loki in s tem tudi aktivnega udejstvovanja Dominika Bizjaka na tem področju.

Janez Hude

Dominika Bizjaka se spominjam kot preudarnega telesnovzojnega delavca. Moja srečanja z njim segajo v začetek leta 1951. Sprva je name naredil vtis neizmerno strogega človeka, imela sem kar »rešpekt« pred njim. Prav kmalu pa sem spoznala, da je ta strogost samo navidezna, saj pod njo bije dobro in čuteče srce.

Občasno je Dominik prišel v telovadnico, ko smo imele vadbo mladinke, postal je pri vratih in nas opazoval. Čez nekaj časa je zavpil: »*Sunce na špagi, iztegni špičke (stopala)!*« Bil je estet in ni prenašal površne izvedbe elementov.

Vsaka akademija je vsebovala tudi eno njegovo sestavo. V akademski sestavi *Ples Faustov* smo mladinke nastopale skupaj s člani. Sestavo smo ponavljali in pilili, saj Dominik ni bil zadovoljen z izvedbo. Bil je perfekcionista, to je zahteval tudi od nas. Na koncu je, predvsem po njegovi zaslugi, nastop lepo uspel.

Kasneje sva z Dominikom skupaj delala v Jelovici. Spoznala sem ga še kot družinskega človeka, izredno je cenil ženo in bil ponosen na svoje tri otroke.

Dominika sem spoštovala, zato čutim dolžnost, da mu izrečem: »*Domine, hvala za vse, kar ste storili za našo generacijo!*«

Majda Hude

Z Dominikom, vsi smo ga klicali Domine, sva se več kot 25 let srečevala v prostorih društva Partizan v Škofji Loki. Takoj po vojni smo dobro leto skupaj trenirali v šolski telovadnici. Prvi trener in vodja članske vrste je bil učitelj telovadbe Franc Kalan, nato pa po vrsti Domine Bizjak, nemški vojni ujetnik (podpisal je, da želi ostati v Sloveniji), Tine Zaletel in drugi. Nastopali in tekmovali smo na širšem območju Škofje Loke in Gorenjske. Domine je bil specialist za tekmovalna na bradlji in v parterju, v teh dveh disciplinah je vedno dobival najboljše ocene. Ko ni več tekmoval, se je posvetil vadbi pionirjev in mladincev, organizaciji društvenih nastopov, akademij in povork, zagotavljanju mladinskih treningov na prostem itd.

Člani TVD Partizan v Beogradu (1950). Od leve proti desni: Franc Kalan, Stane Grundner, Andrej Franko, Dare Šega, Dominik Bizjak in Janez Kalan. V ozadju stavba DIF-a, Državnega inštituta za fiskulturo. *(iz zasebnega arhiva)*

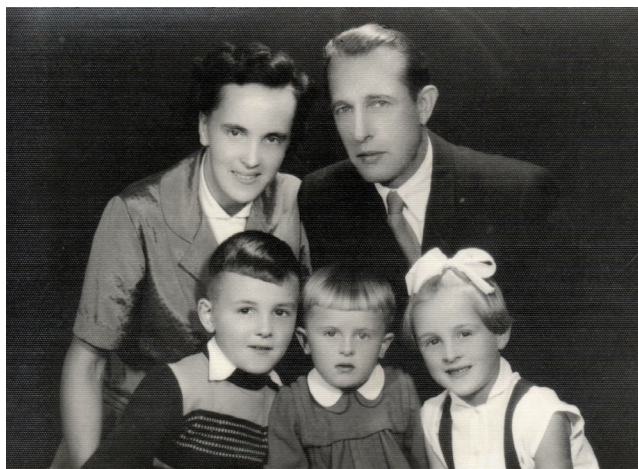
Zelo uspešen je bil pri sestavljanju skupinskih prostih vaj za akademije in druge javne telovadne nastope. Vse sestave je zapisoval v poseben zvezek. Vadbo skupinskih vaj je začel s štetjem. Pri delu je bil zahteven, zato je lahko k sodelovanju kmalu povabil pianista, s katerim se je dogovoril za ustrezno glasbo. Če so bile vaje lahke in preproste, je bila tudi glasba taka. Velikokrat pa je za svoje sestave izbral klasično glasbo, takrat sta mu pri izbiri pomagala pianista Tine Pirc in gospod Prinčič iz Ljubljane. Domine je dobro poznal telovadno terminologijo, zato je tudi zapletene sestave lahko zapisal in bral. Naj za zaključek dodam le še nekaj drobnih spominskih utrinkov, ki sem jih ohranil na najino dolgoletno sodelovanje.

Domine je bil med ustanovnimi člani Fizkulturnega telovadnega društva Škofja Loka, nato pa član prvega upravnega odbora Telovadnega društva Partizan Škofja Loka, 1953/54 je bil izbran za načelnika društva. Bil je delaven, ustvarjalen in pošten. Njegove sprostitvene dejavnosti so bile: po zadnjem večernem treningu družabni pogovori in sprehodi po mestu, hoja in tek Škofja Loka–Gabrovo–Lubnik ter odbojka – včasih tudi do poznih večernih ur.

Janez Kalan

Oče je nas, otroke, imel rad, a tega ni nikoli povsem pokazal. Njegov dom je bil TVD Partizan. Ko je pripravljala akademijske sestave z uporabo različnih predmetov (palice, obroči, kolebnice ...), je prišel na idejo, da bi izdelal univerzalna orodja, ki bi jih potem telovadci lahko uporabljali na treningih in prireditvah. Prva taka inovacija so bili leseni okviri, ki sta jih izdelala s Francem Škrljem.

Boža Bizjak, poročena Terpinc, hčerka

Družina Dominika Bizjaka, jeseni 1956. (iz zasebnega arhiva)

Ko je bil moj oče star dve leti, mu je umrl oče. Mati je ostala sama z dvema otrokoma, živeli so v veliki revščini. Lesni trgovec Franc Dolenc iz Stare Loke je družini priskočil na pomoč. Oče se je izučil za mizarja, nato ga je stari Dolenc, takrat je bil starosta sokolov v Škofji Loki, vzel v službo. Postala sta dobra prijatelja. Po vojni se je oče zaposlil v DO Jelovica, najprej kot mizar, nato kot analitik. Leta 1952 se je vključil v TVD Partizan Škofja Loka, od takrat je bil več v društvu kot doma, čeprav skrbi za družino kljub temu ni opustil. Nas otroke je spodbujal k učenju. Pri vključevanju v šport pa nam je pušчал proste roke. Zanimiv je dogodek, ko sem v osnovni šoli dobil dvojko pri telovadbi, kar je očeta prizadelo. Odločil se je, da me bo naučil premet. Kar nekaj časa sva zavzeto vadila, ob neki priliki pa mi je vzpodbudno rekel: »*Saj ni slabo.*«

Oče je vsako leto pripravil kakšno novo akademijsko sestavo. Sam sem se učil igranja na klavir. Če je le bila priložnost, me je vključil v vadbo in nastope. Na ta način sva se dodatno družila in postala več kot le oče in sin. Oče je imel melodijo za novo vajo že v glavi. Včasih jo je zapel, največkrat pa samo zažvižgal. O očetovih talentih sem večkrat razmišljal. Bil je umetniška duša. Žal pa mu nagnjenja v to smer ni bilo dano razviti.

Martin Bizjak, sin